

V Vinnumarkaður og nýting framleiðslupáttta

Heildarvinnustundum fækkaði milli ára á þriðja fjórðungi ársins í samræmi við ágústspá bankans. Hlutfall starfandi lækkaði og atvinnupátttaka minnkaði en atvinnuleysi breyttist lítið eftir að hafa aukist töluvert á öðrum ársfjórðungi. Niðurstöður könnunar Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins benda til þess að störfum muni áfram fækka næsta misserið en svo virðist sem dregið hafi úr svartsyni stjórnenda. Talið er að heildarvinnustundum muni fækka í ár í stað þess að fjölga eins og gert var ráð fyrir í ágústspánni en horfur um þróun atvinnuleysis hafa lítið breyst. Fyrirtækjum sem töldu sig búa við skort á starfsfólki fjölgaði í fyrsta sinn frá vorkönnuninni í fyrra og vísbendingar eru um að nýting framleiðslupáttta sé smám saman að aukast á ný eftir slakann sem myndaðist í kjölfar nýlegra efnahagsáfalla.

Vinnumarkaður

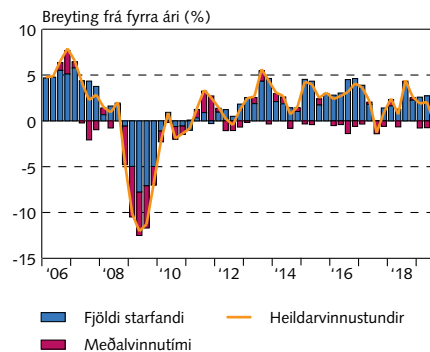
Heildarvinnustundum fækkaði á þriðja ársfjórðungi ...

Samkvæmt Vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands (VMK) fækkaði heildarvinnustundum um 0,4% milli ára á þriðja fjórðungi ársins sem er svipuð fækkun og gert var ráð fyrir í ágústspá bankans. Starfandi fólki fækkaði einnig um 0,4% milli ára en meðalvinnuvikan var svipuð og fyrir ári (mynd V-1). Tölur um fjölda launafólks á staðgreiðsluskrá sýna sambærilega þróun en samkvæmt þeim fækkaði starfandi fólki (án þeirra sem eru í fæðingarorlofi eða með reiknað endurgjald) um 1,3% milli ára í ágúst. Fækkun starfa virðist ná til flestra atvinnugreina en á móti hefur störfum í opinberri þjónustu, þ.e. opinberri stjórnsýslu, fræðslustarfsemi og heilbrigðis- og félagsþjónustu, fjölgað töluvert. Þeim fór að fjölga um svipað leyti og hægja tók á fjölgun starfa í ferðaþjónustu í byrjun árs 2017. Í ágúst var ársfjölgun þeirra álíka mikil og fækkun starfa í ferðaþjónustutengdum greinum yfir sama tímabil (mynd V-2). Fjölgun starfa í opinberri þjónustu hefur því vegið töluvert á móti fækkun annarra starfa en óvíst er hve lengi það getur varað.

... og atvinnuleysi hefur aukist nokkuð frá því í byrjun árs

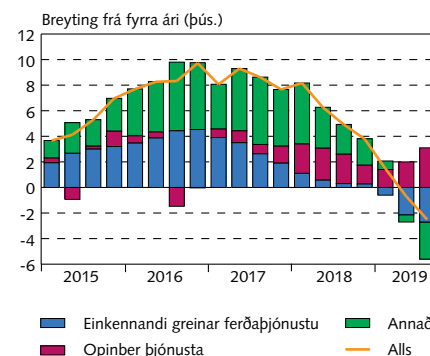
Fækkun starfa á þriðja ársfjórðungi kom fram í lækkan á hlutfalli starfandi fólks. Útlit er fyrir að hlutfallið lækki um 1½ prósentu í ár sem yrði þá þriðja árið í röð sem það lækkar. Samkvæmt árstíðarleiðréttum tölum VMK var hlutfall starfandi 77,7% á fjórðungnum sem er 0,5 prósentum lægra en það var á fjórðungnum á undan. Þá minnkaði atvinnupátttaka á sama tíma um 0,4 prósentur og var 80,9%. Bæði hlutfall starfandi og atvinnupátttaka voru því 1 prósentu undir langtímaeðaltali sínu á fjórðungnum. Árstíðarleiðrétt atvinnuleysi minnkaði því um 0,1 prósentu milli fjórðunga og var 3,7%. Það hafði þó aukist um 0,6 prósentur frá fyrsta ársfjórðungi áður en flugfélagið WOW Air varð gjaldþrota. Skráð atvinnuleysi mældist einnig 3,7% á þriðja ársfjórðungi, leiðrétt fyrir árstíð, sem er lítilliga meira en á fjórðungnum á undan (mynd V-3). Það jókst um rúmlega 1 prósentu á fyrstu fimm mánuðum ársins en nærri 2/3 hlutar aukningarinnar komu í kjölfar falls WOW Air. Frá því í maí og út september hefur skráð atvinnuleysi hins vegar haldist óbreytt. Horfur fyrir það sem eftir lifir

Mynd V-1
Atvinna og vinnutími¹
1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2019

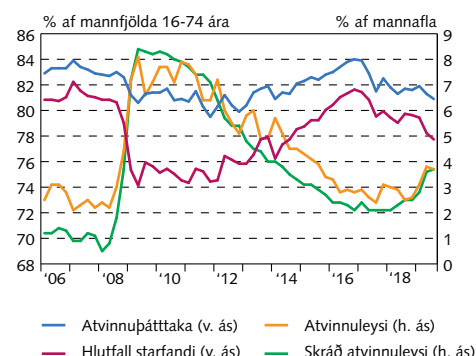
1. Ársfjórðungsleg meðaltöl mánaðarlegra gagna.
Heimild: Hagstofa Íslands.

Mynd V-2
Fjöldi starfandi fólks skv. staðgreiðsluskrá¹
1. ársfj. 2015 - 3. ársfj. 2019

1. Fjöldi fólks á staðgreiðsluskrá á öllum aldri án þeirra sem eru með reiknað endurgjald og þeirra sem eru í fæðingarorlofi. Opinber þjónusta samanstendur af opinberri stjórnsýslu, fræðslustarfsemi og heilbrigðis- og félagsþjónustu. Þriðji ársfjórðungur 2019 sýnir gildi fyrir ágústmánuð. Nýjustu tölur eru bráðabirgðatölur.
Heimild: Hagstofa Íslands.

Mynd V-3
Atvinnuleysi, hlutfall starfandi og atvinnupátttaka¹
1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2019

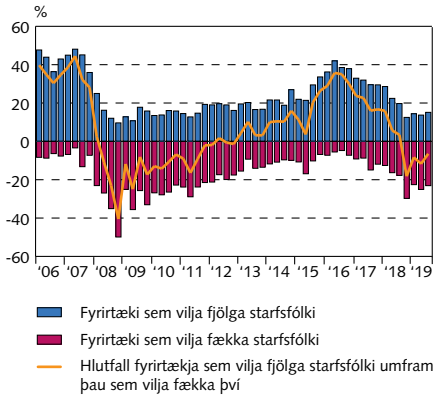

1. Árstíðarleiðréttar tölur. Skráð atvinnuleysi er árstíðarleiðrétt af Seðlabankanum.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Vinnuálagstofnun, Seðlabanki Íslands.

Mynd V-4

Fyrirtæki sem hyggja á starfsmanna-
breytingar á næstu 6 mánuðum¹

1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2019

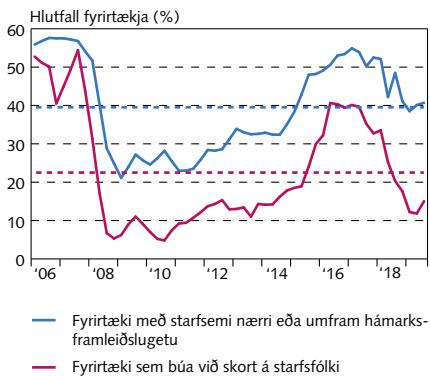

1. Árstíðarleiðréttar tölur.
Heimildir: Gallup, Seðlabanki Íslands.

Mynd V-5

Nýting framleiðslupáttá¹

1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2019

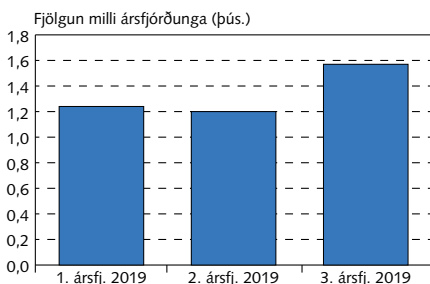

1. Mælikvarðar fyrir nýtingu framleiðslupáttá eru úr viðhorfskönnun Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins. Árstíðarleiðréttar tölur. Brotalínur sýna meðalhlutföll tímabilisins.
Heimildir: Gallup, Seðlabanki Íslands.

Mynd V-6

Erlendir ríkisborgarar búsettir á landinu¹

1. ársfj. 2019 - 3. ársfj. 2019

1. Útreikningar byggjast á fjölda erlendra ríkisborgara við lok ársfjórðungs.
Heimild: Þjóðskrár Íslands.

ársins hafa lítið breyst frá ágústspánni en samkvæmt grunnspánni verður atvinnuleysi komið upp fyrir 4% undir lok ársins en tekur svo að minnka á ný er líður á næsta ár. Eins og í ágúst er talið að það verði 3,7% að meðaltali í ár.

Áfram er útlit fyrir fækkun starfa en dregið hefur úr svartsýni stjórnenda

Samkvæmt árstíðarleiðrétum niðurstöðum haustkönnunar Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins var munur á hlutfalli fyrirtækja sem vildu fjölga starfsfólki og þeirra sem vildu fækka neikvæður um 7 prósentur (mynd V-4). Stjórnendur voru því heldur minna svartsýnir en þeir voru í sumarkönnuninni þegar munurinn var neikvæður um 12 prósentur. Verulega dró úr svartsýni í sjávarútvegi og samgöngum, flutningum og ferðaþjónustu milli kannana. Í sumarkönnuninni var munurinn neikvæður um 19 prósentur í sjávarútvegi en um 16 prósentur í samgöngum, flutningum og ferðaþjónustu. Hins vegar vildu álíka margir stjórnendur fjölga starfsfólki og fækka því í báðum atvinnugreinum í haustkönnuninni. Stjórnendur í byggingastarfsemi og veitum og í verslun voru heldur svartsýnnir en í sumar. Útlit er fyrir að störfum geti fækkað töluvert í þessum atvinnugreinum sem og í fjármálastarfsemi en hjá þeim var munurinn neikvæður á bilinu 25-28 prósentur.

Í meginatriðum endurspeglar grunnspáin niðurstöður haustkönnunar Gallup. Samkvæmt spánni fækkar störfum út þetta ár en tekur síðan að fjölga á ný á næsta ári. Spáin gerir einnig ráð fyrir að fyrirtæki muni leitast við að hagræða í rekstri með því að stytta vinnutíma fólks. Heildarvinnustundum fækkar því um 0,1% milli ára í ár en í ágúst hafði verið gert ráð fyrir að þeim myndi fjölga um 0,2%.

Vísbendingar um nýtingu framleiðslupáttá

Hlutfall fyrirtækja sem býr við skort á starfsfólki hækkar en er enn undir sögulegu meðaltali

Sé leiðréttt fyrir árstíð töldu 15% stjórnenda vera skort á starfsfólki sem er lítillega hærra hlutfall en í sumarkönnuninni (mynd V-5). Er þetta í fyrsta sinn frá vorkönnuninni í fyrra sem fyrirtækjum sem telja sig búa við skort á starfsfólki fjölga milli kannana. Skortur var áfram mestur í ýmissi sérhæfðri þjónustu þar sem fjórðungur stjórnenda taldi sig búa við skort. Þá var hann næst mestur í sjávarútvegi þar sem hlutfallið hækkaði um 17 prósentur milli kannana og mældist 21%. Sárafáir í verslun töldu að það væri skortur á starfsfólki og enginn stjórnandi í fjármála- og tryggingastarfsemi var sömu skoðunar. Að sjávarútvegi undanskildum var hlutfall þeirra sem töldu skort á starfsfólki undir langtímameðaltali í öllum atvinnugreinum.

Þótt störfum fækki fjölga erlendu vinnuafla enn

Tölur Þjóðskrár Íslands um fjölda erlendra ríkisborgara sem búsettir eru á landinu benda til þess að erlendu vinnuafla fjölgi enn. Á þriðja ársfjórðungi fjölgaði þeim um tæplega 1.600 manns milli fjórðunga, heldur meira en á fyrstu tveimur fjórðungum ársins (mynd V-6). Starfsmönnum starfsmannaleigna og erlendra þjónustufyrirtækja fjölgaði lítillega en þeir voru tæplega 1.300 í september eða 0,6% af vinnuaflinu. Hins vegar hefur áfram hægt á útgáfu nýrra

tímabundinna atvinnuleyfa en þeim fækkaði um tæplega 80 milli ára á fyrstu níu mánuðum ársins.

Framleiðni vinnuafls nær óbreytt milli ára

Endurskoðun þjóðhagsreikninga í september leiddi til óverulegra breytinga á sögulegri þróun landsframleiðslunnar og þar með framleiðniþróun liðinna ára. Þrátt fyrir óbreyttar hagvaxtarhorfur í ár er hins vegar útlit fyrir heldur hagfelldari framleiðniþróun en gert var ráð fyrir í ágúst sem skýrist af fyrrgreindri endurskoðun á þróun heildarvinnustunda. Nú er talið að framleiðni vinnuafls minnki um 0,1% í ár í stað 0,4% eins og spáð var í ágúst (mynd V-7). Hlutfall fjármagnsstofns og heildarvinnustunda fyrir liðandi ár er áþekkt og í ágústspánni og því skýrist munurinn að mestu leyti af minna neikvæðu framlagi fjölþáttaframleiðni.

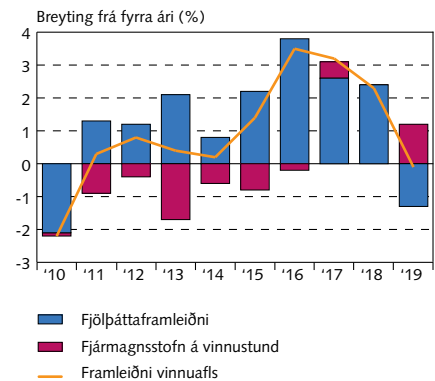
Smávægilegur framleiðsluslaki í ár sem hverfur á næsta ári

Samkvæmt haustkönnun Gallup taldi 41% stjórnenda fyrirtæki sitt eiga í vandræðum með að mæta óvæntri eftirspurn, að teknu tilliti til árstíðarsveiflu. Hlutfallið var lítið breytt frá sumarkönnuninni og hefur verið nálægt langtímameðaltali sínu frá haustkönnuninni í fyrra. Tæplega þrjár af hverjum fimm stjórnendum í ýmissi sérhæfðri þjónustu töldu sig eiga erfitt með að mæta óvæntri eftirspurn en nálægt einn af hverjum fjórum stjórnendum í verslun, fjármálastarfsemi og samgöngum, flutningum og ferðaþjónustu voru sömu skoðunar.

Svo virðist sem hægt og bitandi sé að draga úr svartsýni í kjölfar þeirra efnahagsáfalla sem dundu á þjóðarbuínu í upphafi árs. Munur á væntingum heimila og fyrirtækja til efnahagsástandsins eftir sex mánuði og mati þeirra á núverandi ástandi hefur t.d. minnkað nokkuð það sem af er ári (mynd V-8). NF-vísitalan, sem tekur saman fjölmargar vísbendingar um nýtingu framleiðslupáttá, hækkaði einnig nokkuð á þriðja fjórðungi ársins og hefur hækkað tvo fjórðunga í röð (mynd V-9), sem er vísbending um að efnahagssamdrátturinn gæti orðið tiltölulega skammvinnur. Líkt og í ágúst er talið að framleiðsluspennan sé horfin og að smávægilegur slaki myndist í lok þessa árs. Gert er ráð fyrir að hann nái hámarki um mitt næsta ár en verði horfinn undir lok ársins.

Mynd V-7

Framleiðni vinnuafls og undirliggjandi þættir 2010-2019¹

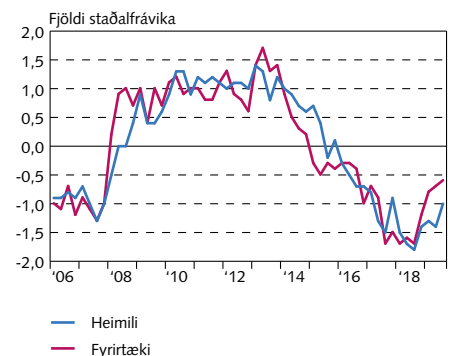

1. Framleiðni vinnuafls er metin sem hlutfall VLF og heildarvinnustunda. Fjölþáttaframleiðni er metin sem frávik VLF frá því framleiðslustigi sem fæst með fullri nýtingu framleiðslupáttá út frá framleiðslufalli þjóðhagslíkans Seðlabankans. Grunnspá Seðlabankans 2019.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd V-8

Munur á væntingum til næstu 6 mánaða og mats á núverandi efnahagsástandi¹

1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2019

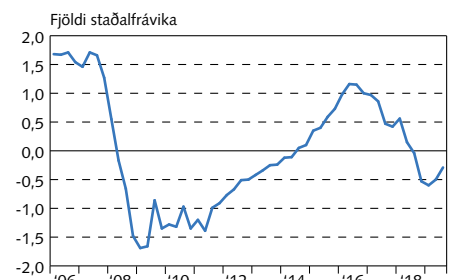

1. Mælingar á væntingum heimila koma úr mánaðarlegum niðurstöðum væntingavísitölu Gallup og sýna stöðuna við lok ársfjórðungs en væntingar fyrirtækja eru úr ársfjórðungslegri viðhorfskönnun Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins. Vísitala fyrir mat á núverandi efnahagsástandi er dregin frá vísitölu væntinga til næstu 6 mánaða. Frávik frá meðaltali tímabilsins.
Heimild: Gallup.

Mynd V-9

NF-vísitalan¹

1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2019

1. Vísitala nýtingar framleiðslupáttá (NF-vísitalan) er fyrsti frumþáttur valinna vísbendinga um nýtingu framleiðslupáttá sem er skalaður til svo að meðaltal hans er 0 og staðalfrávik 1. Ítarlegri lýsingu má finna í rammagrein 3 í Peningamálum 2018/2.
Heimild: Seðlabanki Íslands.